

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение «Средняя общеобразовательная школа с. Аянгаты Барун-Хемчикского кожууна Республики Тыва»

«Согласована»

заместителем директора по УВР

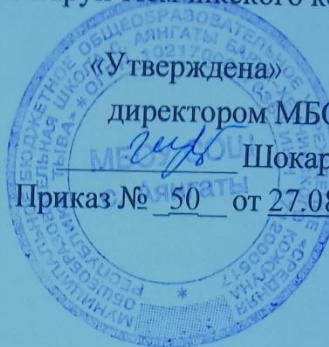
Сергеев Ооржак Е.С.
28.08.2024.

«Утверждена»

директором МБОУ СОШ с. Аянгаты

Шокар О.Б..

Приказ № 50 от 27.08.2024г.

Рабочая программа внеурочной деятельности

«Улусчу ужурлар», 4 класс

Направление: духовно-нравственное

Количество часов в год 34, в неделю: 1

Учитель: Донгак Хурен Орус-ооловна

4-ку класска улусчу уjurларнын программазы

Тайылбыр бижик

Ажылчын программа эге школаның Федералдыг куруне стандарттарынын бадылаан Россия Федерациязынын ооредилгеамамызынын 06.10.2009 чылда унгени №373 доктаалынга болгаш Федералдыг метод катыжыышкыннын 08.04.2015 №1/15 дугаарлыг протоколунга даянган.

Кичээлтин программазынын кол сорулгазы:

- 1.Тыва уругларны бодунун чонунун депшилгелиг узел-бодалдарынга , уjurларынга ,чанчылдарынга дууштуростурер , кижизидер.
 - 2.Уругну боду бодун ог-буленин ,торел-болуктун толептиг толу , чаагай чанчылдарнын салгакчызы мен деп чоруур кылдыр хевирлээр.
 - 3.Чонунун сузуктуг уjurларын сеткилинден хундулээр, медерээр, сагыыр, оске улуска тайылбырлап, дамчыдып ,ол ышкаш хой националдыг чоннарнын культуразын ожаап чоруур кылдыр чанчыктырар.
 - 4.Торээн черинге ,чонунга , дылынга чоргаарланып , унелеп билир толду хевирлээр. Программа тыва болгаш оске-даа Топ Азия улузунун 12 (60) чыл эргилделиг календарынга болгаш улусчу педагогиканын мозу-будуш талазы-биле эрте кижизидилге принципинге болгаш Тыва республиканын ооредилге черлеринге кижинин сузуун болгаш мозу-шынарын кижизидип сайзырадырынын концепциязынгадаянган.
- «Улусчу уjurлар» депкласстан дашкаар кичээлди ооренип тургаш уруг дараазында чуулдерни билип алыр
- бодунун эн чоок кижилерин оске кижилерден ылгап билир;
 - бодунун чугле кады торээн кижилерин эвес , а хан торээннери нбилир, оларны хундулээр уjurлуг деп чуулду билир
 - чоннун чанчылдарын ,ёзулалдарын сагып билир ;
 - Тыва чоннун азырап чоруур мал-маганын таныыр ,оларнын хар-назынын тодарадып , ылгап билир турар ;
 - Торээн черинин тоогузун ,черинин дугайында тогу чугааларны чыып билир ;
 - Чугле торээн чону эвес , а кожа-хелбээчоннар, торел чоннарны , оларнын культуразын , национал байырлалдарын , дылынын дугайында билип алган турар;
 - «Ог, аал, кодан», «Тос чузун мал , «Чон, чер , дыл», «Кожа чоннар. Торел чоннар» дугайында билигни долuzu-биле алган турар.

Чылда 34 шак бердинген.Неделяда 1 шак.

Ниити шактын санынче экскурсиялар, оюннар ,моорейлер . ужуражылга шактары кирип турар. Эге класстарга «Ниити билиглер» болгаш «Эртемнер харылзаазы база бердинген. Программаны Сундуй Галина Донгаковнанын удуртулгазы-биле А.С.Кечил-оол , Ч.Д. Сарыгларнын «Улусчуужурлар» деп шенелделиг ооредилгеэртемнинин 1-4 класстарга тургускан чижек программазы-биле тургускан.

«Улусчуужурлар» программазын шингээткенинин планаттынган туннелдери:

- Билип алган билиглерин ,чоннун ажыглап чораан улегерин херек кырында амыдыралга ажыглаары.
- Школа иштинге эртип турар моорейлерге ажыглап киржири.

Личностуг(бот-тускайлан онзагайы)

Уругларны сагыжы ак,угаан-медерели сайзырангай , топтуг-томаанныг аажы-чаны хевирлеттинер.

Чоннун сагып чораан чаагай чанчылдарын унелеп билир , ону сагып , амыдыралга ажыглап шыдаар кижиге болуп кижизиттинер.

Дыл – домаа ,аажы-чаны , сеткил – сагыжыак , ажык , биче сеткилдиг , дузааргак , хундулээчел уруг хевирлеттинер.

Метапредметтиг туннелдер.

- Чугаала ,кижи бурузу бодунга хамаарышкан бодалдыг ,ону илередир эргелиг деп чуулду билип , унелеп билиринге белен.
- Бодунун бодалын илередип , ол дээш туржуп шыдаар узел-бодалдыг болуру;
- Сорулганы салгаш, ону чедип алырынын аргаларын тодарадыппшыдаары ;
- Бодунун болгаш долгандыр турар кижилернин аажы-чанын шын унелеп билири.

Предметтиг (эртемге хамаарыштыр) туннелдер.

- Уругларны чугаа культуразынга болгаш чугаалажып билиринге ооредир.
- Улустун чаагай чанчылдарын сеткилинден хундулээр ,сагып билир , тайылбырлап билир , оске улуска дамчыдып чоруур кылдыр ооредир.
- Болуушкуннарны бодамчалыг сайгарылгага даянып, дамчыдып билир.

Ажыглаан литературалар

1.Г.Д.Сундуй Улусчу уjurлар 3-4 класс

2.Аракчаа Л. Экология тыва чоннун езу-чанчылдарында ,Тыванын аныяктары , 1992 , апрель 30.

3..Кенин-Лопсан М.Б. Тыва чоннун бурунгу уjurлары. Кызыл – 1994 г.

7. Курбатский Г.Н. Тувинские праздники. Кызыл-Ленинград 1970 ч.

8.Матпаадыр – Кызыл – 1991 ч.

9.Мижит Э. Бузундулар. Кызыл , 1992 ч.

10.Салчак К.Б. ,Салчак Л.П. Тыва улусчу педагогиканын хогжулдези. Кызыл , 1984 ч.

11.Эргеп М. Бойдуст уё шаажыралдары. Шын1992 , октябрь 1.

“Улусчу ужурлар” программы 4 класс.

№	Шаг ы	Темалары	Сорулгалары	Эрттирер уези	
		Чонум-чоорган, хойум-хойлен. 12 ш		План езугаар.	Херек кырын да
1	1	Тоогу билбес – тоорээр. Торел билбес – турээр.	Торээн, торел чон, аймак торелдээн чергелигбилиглерни ооредир.	04.09.	
2	1	Тыванын ыдык демдектери	УругларныТыванын ыдык демдектери-биле таныштырар.	11.09.	
3-4	2	Торээн чурт – тыва чер. Тыва чон.	Тыва чурту-мээн-не чуртум, Тынып чорда хостуг чуртум. Кол утказын билип алыры.	18, 25.09.	
5	1	Тыванын ыдык ырызы	Ырны чүгле дыңнаар эвес, а ону медереп, чүнүң дугайында бижээнин өөредир	02.10	
6	1	Барыын-Хемчик кожууннун ыдык ыры	Ыдык ырынын созу, болгаш аялгазы.	9.10	
7	1	Ынак чуртум	Торээн чуртунга ынак, ону хумагалап билири	16.10	
8	1	Д.Тулуш «Чоннун алга»	Ада-чурттуң кым салгаарын билиндирер	23.10	
9	1	Бистин чангыс чер- чурттугларывыс. Проект «Мээн чангыс чер чуртугларым»	Тыванын орус чурттакчылары база бир онзагай культуралыг чон деп билиндирер.Бодунун суурунун тоогулуг кижилерин ооренир	06.11 13.11	
		Делегейнин чоннары 18 ш.			
10	1	Кожа-хелбээ чоннар. Фильм «Кожа-хелбээ чоннар»	Тыва кожа-хелбээ чоннар – биле шаандан тура аралажып, найыралдыг чуртап чораанын билиндирер.	20.11 27.11	
11	1	Оске чоннарнын аас- чогаалы.	Оларнын культуразын, аас- чогаалын ооренир.	04.12	
12	1	Моол чоннун тоолу «Эртемниг оол»	Моол улустун аас-чогаалын ооредири.	11.12	
13	1	Тибет улустун амыдыралы.тоолу «Арзыланны арга-биле»	Тибет улустун аас-чогаалын ооредири	18.12	
14	1	Орус улустун культуразы, тоолу «Дилги биле Дуруяа»	Орус улустун аас-чогаалын ооредири	15.01	
15	1	Орус улустун тоолу «Репка»	Орус улустун аас-чогаалын ооредири	22.01	
16	1	Проект «МээнТывам»	Тыванын 100 чыл байырлалынын тоогузун билип алыры	29.01	
17	1	Байырлалдар дугайында	Бугу делегей байырлалдарын уругларга билиндирери	0502	
18	1	Бугу делегей байырлалдары		12.02	
19	1	Россия Федерациязынын		19.02	

		хоойлужуткан байырлал-дары	байырлалдарын ооредир		
20	1	Тыва Республиканын хоойлужуткан байырлал-дары	Тывага хоойлу ёзугаар эрттип турар байырлалдарны ооредир.	26.02.	
21	1	Кызаа байырлалдар	Болук аайы-биле профессионал байырлалдарны демдеглээринин хевирлерин билиндирер.	05.03	
22	1	Хуу байырлалдар	Ог-булеге хамаарышкан онзагай байырлалдарын эн-чоок улустары – биле байырлаарынга чуу хамааржырын ооредир.	12.03	
23	1	Шажынчы байырлалдар. Экскурсия “Устуу-Хурээ”	Сарыг шажыннын ооредиинин ажык-дузазын уругларга билиндирер.	19.03	
24	1	Фильм «Делегейнин чоннары»	Делегейнин чоннары бот тускайлан байырлалдарлыг, тускай сагылгаларлыг, уjurларлыг деп чуулду ооренир.	03.04	
25	1	Шагаа. Фильм – «Шагаа»	Тыва чоннун ыдык байырлалынын сагыгларын, чанчылдарын ооренир.	02.04	
26	1	Проект “Мээн ынак байырлалым”	Тыва чоннун байырлалдарын тоогузун ооренир.	09.04	
27-28	2	Хакас улустун чаа чыл байырлалы (Чыл пазы)	Хакас чоннун ёзу-чанчылдарын ооредир.	16.04	
29	1	Моол чоннун шагаазы	Моол чоннун ёзу-чанчылдарын ооредир.	23.04	
30	1	Хакас улустун тарак дою (тун пайрам)	Хакас чоннун йорээлдерин ооредир.	30.04	
31	1	Алтай чоннун байырлалдары		07.05	
31	1	Христиан байырлал (Масленица)	Кышты удээринин болгаш часты уткуурунун байырлалы деп чуулду уругларга билиндирер.	14.05	
32-34	2	Туннел кичээл. Катаптаашкын	Эрткен темаларын катаптаар. Чайгы онаалгалар.	21, 28.05	
		Ниити шагы		34	34